

Nazaten van Berend ten Veenhuis Bronsema en Anna Grimminga

Albert van der Kaap

Dit artikel gaat over afstammelingen van Berend ten Veenhuis Bronsema en Anna Grimminga.

Langzame achteruitgang in status en bezit

Vaak heb ik me afgevraagd hoe het komt dat mijn directe voorouders bepaald niet rijk waren of gestudeerd hadden, terwijl hun voorouders wel degelijk tot de bevoorrechten der aarde behoorden. Zij waren bijvoorbeeld 'grote' en invloedrijke boeren, hoogleraar of predikant. Zie bijvoorbeeld de families Fockens, Wigboldus, Mees of Grimminga. Voor zover ik heb kunnen nagaan heeft het met twee dingen te maken, het geslacht van de voorouder of, als het om mannen ging, de plaats in het gezin. Laten we ter illustratie hiervan eens kijken naar de afstammelingen van Pieter Bruns Mennes Bronsema, de vader van Bernardt ten Veenhuis Bronsema, echtgenoot van Anna Grimminga.

Pieter Bruns Mennes Bronsema

Pieter Bruns Mennes Bronsema was de zoon van Hendrick Mennes en Trijntien Peters Bruns.¹ Hij werd gedoopt op 1 juli 1660 in Midwolda en overleed op 26 mei 1710 in Vlagtwedde. Voor hem waren er in dit gezin (tussen 1653-1656) al drie kinderen geboren die ook de naam Peter droegen en heel jong waren overleden.

Pieter (Peter) was een nazaat van welgestelde Groningse boeren van het Hogeland. Hij zelf was ongetwijfeld ook niet onbemiddeld. Hij was tussen 1696-1709 landdagcomparant voor Stedum. Dat wil zeggen, hij was een vertegenwoordiger van Stedum in het bestuur van Stad en Ommelanden, de Staten. Dit bestuur bestond uit burgemeesters en raad van de stad Groningen en uit vertegenwoordigers van de kerspelen zoals jonkers, hoofdelingen, eigenerfden en volmachten. Zij werden Landdagcomparanten genoemd. Om te worden toegelaten moest worden voldaan aan voorwaarden van leeftijd, lidmaatschap van de kerk en het bezit van een behuisde heerd met minstens 30 grazen land² ter waarde van minstens 1000 Emders guldens.

Voorouders van Pieter Bruns Bronsema

Pieter was de zoon van Hendrick Mennes en Trijntien Peters Bruns.

Hendrick was de zoon van Menno Hendricks (zoon van Hendrick Eltekens) en Focktyen Fockens van Hoysum in Warffum, aan wie een afzonderlijk artikel is gewijd.

Trijntien was de dochter van Peter Bruns uit Dingweer onder Stedum (zoon van Brunt Hayes uit Weiwerd) en Hindricktien Jans (dochter van Jan Hindricks). Peter Brunt/Bronts, zoon van Brunt en Vookel, werd gedoopt op 28 januari 1573 in Stedum. Hij stierf op 4 maart 1660 in Stedum. landbouwer op Dingweer te Stedum. Hij trouwde (1) op 6 februari 1606 in Stedum met Trijntien Cnols, geboren rond 1580 in Startenhuizen,

¹ Zie voor familieleden het artikel over Dingweer.

² Een oppervlakte gras was de oppervlakte die één koe nodig had om te grazen. Op één hectare land konden ongeveer twee koeien grazen, dus een gras is ongeveer een halve hectare.

overleden in november 1618 in Stedum, dochter van Claes Cnol toe Startinghuisen en Catrina Harmens. Met Trijntien kreeg Peter twee kinderen, in respectievelijk 1607 en 1608 die beiden jong zijn overleden.

Hij trouwde (2) op 25 april 1624 in Tinallinge met Hindricktien Jans, dochter van Jan Hindricks en Nanie Bonnes.

Dinghweer

Dinghweer is een boerderij aan de Hemeterweg 2 bij Hemert (onder Stedum). Mogelijk verwijst de naam naar een gerechtsplaats, dingen is rechtspreken. In 1607 verkopen Egberdt Cornelys en zijn vrouw Katrina en hun zoon Harmen Egberdts en zijn vrouw Anna aan Peter Brundts en zijn vrouw Katrintyen Knoels te Dingweer bij Stedum de heemstede 'ut de galgenbarges venne' bij Kröddeburen, het noordelijk gedeelte van de woonplaats Ten Post in de gemeente Groningen.³

In het huis bevindt zich een gebrandschilderd naamruitje uit 1662 van jonker Johan Clant en ook achter de bijschuur bevindt zich een gevelsteen met dat jaartal.

Op 17 juli 1666 wordt de erfenis van Peter en Hindricktien verdeeld tussen Brunt en zijn zus Trijntien.

Brunt krijgt het huis Dingweer en het land, waar het huis op staat, *'mit linnen, tinnen, alle huismans gereedschap en levendige have; de landen bij Stedum, die bij de plaetse Dingweer behoren; een heert landes in het caspel Stedum; het land op de Meeden; een heert landes op de Groote ter Munten; al het andere land ter Munten gelegen; het land in het carspel Woltersum en tien grasen veenland ten Post gelegen'*.

Trijntien en haar maan Hindrick Mennes, zoon van Menno Hendricks en Focktyen Fockens⁴, kregen: *'2 heerten land tot Hemert, de ene Boelsema en de andere Jan Eelincks Wyrda geheten; Alle landen in het carspel Tyallinge; het land tot Grunskens; een heert land tot Baamsum gelegen, uitgezonderd twee grasen land vrij land, die Hindricktien, de*

³ Zie ook het artikel over Dinghweer.

⁴ Zie het artikel over de familie Fockens.

dochter van Hindrick Mennes, door haar grootvader zijn geschonken; al het land in het carspel Ten Poste.

Pieter trouwde (1) op 1 juni 1684 in Midwolda (registratie op 30 april 1684 in Winschoten) met Swaentje Dries met wie hij een zoon kreeg, Hinricus Mennes Bronsema, gedoopt op 29 maart 1685 in Midwolda, overleden op 7 juli 1774 in Winschoten. Hij trouwde op 18 april 1706 in Vlagtwedde met Johanna Heres, geboren op 25 mei 1687 in Vlagtwedde, dochter van Heero Geerts. In oktober 1686 trouwde hij (2) met Luckien Jacobs Decker, dochter van Jacob Berents Decker en Gartje Elses ten Veenhuis. Met haar kreeg hij vijf kinderen, twee dochters en drie zonen die allemaal de naam Berend (Bernardt) kregen. Twee van hen stierven jong, alleen de jongste Berend overleefde.

Hinricus Bronsema

Hinricus Mennes Bronsema, zoon van Pieter en Swaentje en halfbroer van Bernardt ten Veenhuis Bronsema (zie hieronder) werd geboren in 1685, hij overleed op 7 juli 1774 in Winschoten. Hij trouwde op 18 april 1706 in Vlagtwedde met Johanna Heeres, gedoopt op 25 mei 1687 in Vlagtwedde, dochter van Heero Geerts en Harmke Claessens.

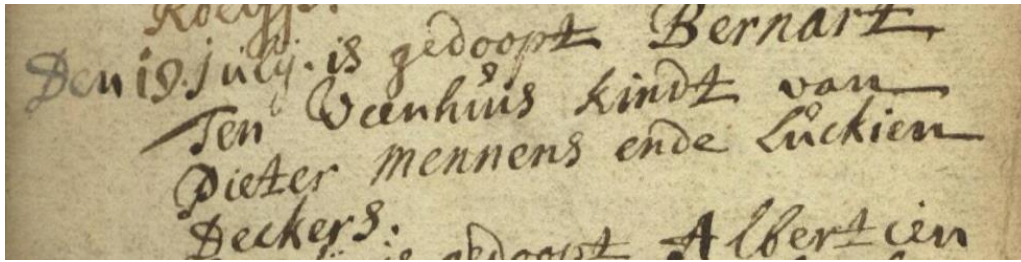
Bij het aangaan van de huwelijksvoorwaarden in 1686 wordt bepaald dat Peter en zijn vrouw zullen gaan wonen in het huis van haar moeder. Hij vestigde zich dus in Westerwolde. Over de periode november 1693 - november 1709 is over hem verder niets bekend. Zijn weduwe komt meermalen voor. Op 24 september 1712 wordt zij gedaagd tol het betalen van rente. Op 23 juni 1714 verklaart zij schuldig te zijn 1150 Carolieguldens, voortkomende uit obligaties ad. f 150 dd. 9 december 1713 en f 300 dd. 3 mei 1713 en verschuldigde renten. Uit de obligaties en de rente daarover kan overigens het veel hogere bedrag niet verklaard worden. Op 9 mei 1715 verklaart zij 670 Caroliegulden schuldig te zijn. Op 19 oktober 1716 verpacht zij voor negen jaren aan Berent Jans te Vlagtwedde een huis met tuin voor f 300. Op 20 februari 1717 cedeert zij aan de koopman en kerkvoogd Hero Geerts te Vlagtwedde (vader van de vrouw van haar stiefzoon) een heerd, groot 16 deimt, in de Uitham, voor 923 gulden. Op 20 februari 1717 koopt zij een huis met tuin te Vlagtwedde voor 320 gulden, terwijl zij 7 mei 1717 verklaart 1400 schuldig te zijn.

Gartina Catharina Mennes

Gartina was een zus van Bernardt ten Veenhuis Bronsema. Zij werd gedoopt op 16 augustus 1691 in Vlagtwedde en trouwde op 16 juni 1709 (huwelijkscontract, 15 juni) in Vlagtwedde met Rencke Mennes Liefstingh van Weende, zoon van Geertien Liefstingh. Uit dit huwelijk:

- Peeternelle Mennens, gedoopt op 6 juni 1710 in Vlagtwedde.
- Pieter Mennens, gedoopt op 25 november 1714 in Vlagtwedde.

Berend (Bernardt) ten Veenhuis Bronsema

Berend (Bernardt) ten Veenhuis Bronsema werd gedoopt te Vlagtwedde op 19 juli 1705. De naam Veenhuis dankt hij aan zijn oma van moeders kant, Gartje Elzes ten Veenhuis, telg uit een aanzienlijk Gronings geslacht. Hij trouwde in Vlagtwedde op 4 februari 1725 met Anna Grimminga⁵. In het trouwboek staat: *'den 4 Febr. 1725 sijn gecopuleert de Eerbare Berend ten Veenhuis Erff en woonachtigh alhijr tot Vlachtwedde ende de Deughtsaeme Dochter Anna Grimmenga meede woonachtigh alhijr tot Vlachtwedde'*.

Anna Grimminga

Anna was een dochter van een gepromoveerde jurist met een veelzijdige loopbaan, Hij was bijvoorbeeld redger van Zuidwolde, Wetsinge, Wehe en Zuurdijk, Adorp-Harssens, Zuidwolde, Leens, Warfhuizen, Baflo en van Kloosterburen. Ook was hij advocaat bij het gericht van Westerwolde. Een redger was een plaatselijke bestuurder in de provincie Groningen, met name in Hunsingo en Fivelgo, die tot 1795 als plattelandsrechter en notaris optrad. Oorspronkelijk werden de redgers gekozen uit de kring van grondbezitters die over voldoende juridische kennis beschikten. In de 17e en 18e eeuw schakelde men daarom vaak juristen in, die geconstitueerde rechters werden genoemd.

Berend bediende zich in zijn leven van verschillende namen. De naam Bronsema is afkomstig van zijn oma van vaders kant Trijntien Peters Bruns. De naam ten Veenhuis komt van zijn oma van moederskant, Gartje Elzes ten Veenhuis, op wier erf hij woonde (zie ook het stukje over Henricus Bronsema hierboven).

Toen zijn moeder overleed (zijn vader was al eerder overleden) was Berend 13 jaar oud en, volgens het Landrecht van Westerwolde, werd hij de erfgenaam van de goederen van zijn ouders. Vanwege zijn leeftijd kwam hij onder voogdij te staan van Remcke Mennes Liefstingh (zijn zwager), Hiske Hulsinge en Berendt Berendts, smid. Deze Remcke (afkomstig uit Weende) was op 16 juni 1709 in Vlagtwedde getrouwd met zijn oudere zus Gartina Catharina Mennens (gedoopt op 16 augustus 1691 in Vlagtwedde en overleden op 10 juni 1721 in Vlagtwedde). Op 25 mei 1721 verkopen zijn voogden een molenwaar onder Vlagtwedderhamrik voor 80 gulden. Op 16 november 1722 verkopen zijn voorstanders een akker te Vlagtwedde voor 39 gulden.

Op 6 januari 1726 verkoopt Bernardt een mannen- en vrouwenbank in de kerk te Vlagtwedde, behorende bij *'Het Deckers'* (het door zijn moeder geërfde goed) voor 33 gulden. Op 15 januari 1726

⁵ Zie het artikel over Anna Grimminga.

verkoopt Berend Veenhuis Bronsema – zo tekent hij dan – met zijn voorstanders dit goed ‘Deckers’ en een klein huis daarbij voor 1450 gulden aan zijn zwager Remcke Mennes Liefstingh. Op 21 januari 1727 verkoopt hij met zijn voorstanders 8 deimt land te Vriescheloo voor 400 gulden. Door het recht van naarkoop wordt het op 11 mei 1729 toegewezen aan zijn zuster Catharina en haar man, die het op 12 september 1729 voor 850 gulden verkopen, waarvan echter 650 gulden te betalen aan (haar halfbroer) mr. Hindricus Brontsema.

Blijkbaar werd er een complete ‘uitverkoop’ gehouden, nodig ter betaling van crediteuren, zulks volgens trekcedul (akte van gerechtelijke verkoop) van 13 december 1725 en autorisatie van Burgemeesteren en Raad van Groningen op 31 oktober 1725; in gevolge deze autorisatie werden op 17 april 1728 verschillende stukken land, behorende bij zijn plaats ‘Het Deckers’, voor 375 gulden verkocht.

Johannes/Jannes Bronsema

Berend en Anna kregen acht kinderen van wie Johannes (Jannes) het zevende kind en de jongste zoon was. Hij werd gedoopt op 7 mei 1739 in Nieuwe-Pekela en begraven op 20 juni 1777 in Nieuwe-Pekela. Hij trouwde op 18 november 1770 in Nieuwe-Pekela met Zwaantje Jans Luirts, gedoopt op 26 maart 1747 in Nieuwe-Pekela, overleden op 3 december 1827 in Nieuwe Pekela. Zwaantje was de dochter van Jan Geerts Luirts en Hindrikkijn Hendrikx.

Voorouders van Zwaantje Luirts

Zwaantje was een dochter van Jan Geerts Luirts, geboren rond 1712 in Nieuwe Pekela, die op 1 mei 1746 in Nieuwe Pekela trouwde met Hindrikkijn/ Hendrikjen Hendrikx, gedoopt op 5 september 1723 in Veendam, begraven op 10 oktober 1792 in Nieuwe Pekela.

Luit Lauwerens

Jan Geerts Luirts was een zoon van Luit Lauwerens en Rebekka Antonies, dochter van Anthonij Hermens Elsthof en Geertje Hermens. Luit Lauwerens en Rebekka Antonies namen op 4 Mei 1741 een hypotheek op bij Jannes Claassen Nieholt en Lammegijn Folkes.

Anthonij Hermens Elsthof

Anthonij werd gedoopt op 9 februari 1668 in Delfzijl. Hij trouwde (1) op 30 december 1688 (datum eerste proclamatie) met Geertjen Hermens. Anthony was soldaat onder overste luitenant Gerhard Schaij/Schaeij (die als kapitein in 1658 werd aangesteld tot commandeur van de schans in Delfzijl). Deze Gerhard Schaij/Schaeij was de schoonzoon van burgemeester Adolf Louwens, die een brief naar het Staatse leger had gestuurd waarin hij verzocht zijn schoonzoon aan te bevelen voor het vacante commandeurschap van Delfzijl in 1658. Deze brief ging vergezeld van een minuutbrief⁶ van Willem Frederik.

Zij kregen een attestatie voor Appingedam op 6 februari 1689.

⁶ Het woord 'minuut' komt van het Latijnse woord voor "klein", minuta. Vroeger werden ambtelijke documenten gedicteerd aan schrijvers, die de tekst noteerden in kleine letters (minuta scriptura), om ze later in grote letters uit te werken. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Minuut_\(document\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Minuut_(document))

1688. 99
 Proclam. i. Den 30 Decemb.
 Anthonij Hermens Elftsof j.m.
 van Delfzijl, sold. onder d' heer
 overste Leutenant d' Comm.
 Gerhard Sebaj de
 Geertjen Hermens j.d. van Boorp.
 Attest. gegeven: nae d' dam

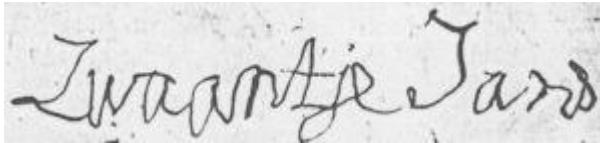
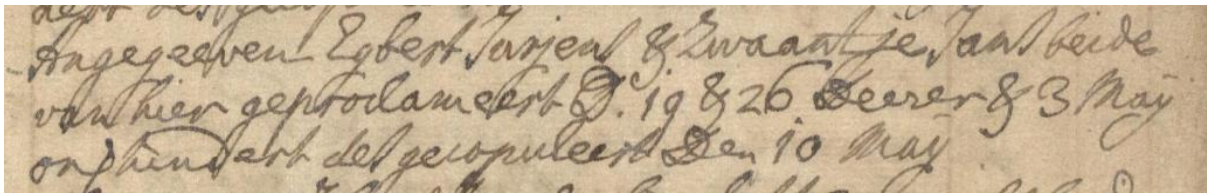
Anthonij trouwde (2), op 7 oktober 1694 in Delfzijl, met Hiske Jacobs, weduwe van Klaes Derx.

Proclam. i. Den 23 Septemb.
 Anthonij Hermens Elftsof, sold.
 onder d' heer overste Leutenant
 d' Commandant Gerhard Sebaj
 Hiske Jacobs, Wedne van Klaes
 Derx uitroepen.
 Gecop. Den 7 October.

Zwaantje trouwde op 10 mei 1778 in Nieuwe-Pekela (2) met Egbert Jurjens Duiker (landbouwer).

Uit dit huwelijk:

- Kunnechijn Duiker, geboren op 22 oktober 1782 (gedoopt op 27 oktober) in Nieuwe Pekela.
- Jurjen Duiker, geboren op 6 juli 1784 (gedoopt op 11 juli) in Nieuwe Pekela.
- Jurjen Egberts Duiker, geboren op 12 september 1786, gedoopt op 17 september 1786 in Nieuwe Pekela, overleden op 2 februari 1808 in Nieuwe Pekela.
- Jan Egberts Duiker (landbouwer), geboren op 15 juli 1788, gedoopt op 20 juli 1788 in Nieuwe Pekela. Hij trouwde op 19 juni 1819 met Tietje Harms Oosterman, geboren op 5 april 1797 in Zuidbroek, dochter van Harm Idses Oosterman (landbouwer) en Annechien Everts.

De familie Bronsema/Luirts/Decker was, naar het zich liet aanzien, niet geheel onbemiddeld. Landbouwer Jan Egberts Duiker (zoon van Zwaantje), wonende te Nieuwe Pekela, stelde zich op 26 mei 1814 garant voor Zwaantje Jans, eveneens wonende te Nieuwe Pekela, voor een bedrag van 150 gulden, zijnde nagenoeg de impost (belasting) die Zwaantje Jans voornoemd aan den Lande zal moeten betalen voor de turf die zij voornemens is in 1814 te graven.

Op 8 februari 1816 verkopen Zwaantje Jans, boerin, en de landbouwer Jan Egberts Duiker beiden wonende te Nieuwe Pekela, de laatstgenoemde als enige en universele erfgenaam van zijn overleden vader Egbert Jurriens Duiker voornoemd, samen met de landgebruiker Klaas Jans Benus, wonende op de Ommelandervijk namens zijn echtgenote Anna Jans Bronsema (dochter van Zwaantje) en de schipper Roelf Roelfs Panneman, wonende te Nieuwe Pekela, namens zijn echtgenote Hindrikje Jans Bronsema, welke Zwaantje Jans en Jan Egberts Duiker, geassisteerd door Klaas Jans Benus en Roelf Roelfs Panneman, aan de scheepstimmerman Wichger Hooites Meursing, wonende te Hoogezand en aan diens echtgenote Ida Aaldriks Ebbens: 1. een huis en schuur, getekend met nummer 321 met een tuin en een gehele stadsveenplaats, alles staande en gelegen te Nieuwe Pekela, zuidkant, stadsgrond, op nummer 68, en 2. een vierde van een stadsveenplaats gelegen te Nieuwe Pekela, noordkant, stadsgrond, op nummer 59. Verkoopprijs: 5.400 gulden. Op 13 Aug 1816 benoemt Wichger Hooites Meursing, Jan Egberts Duiker tot opzichter en beheerder van de eerste boerenplaats.

Zwaantje Jans, weduwe van Egbert Duiker, zonder beroep, en de landbouwer Jan Egberts, als representant van wijlen zijn vader Egbert Duiker, beiden wonende te Nieuwe Pekela, verkopen op 31 januari 1817 in Oude Pekela in openbare veiling hun halve stadsveenplaats, bestaande uit plm. zes deimt bouw- of groenland alsmede uit aangesneden en onaangesneden veen met dallen, gelegen te Nieuwe Pekela, zuidkant, stadsgrond, in de plaats nummer 69. Het hoogste bod was 1.330 gulden, door de landgebruiker Nanne Renses Sjoersema, in Nieuwe Pekela, waarvoor hij provisionele koper is geworden. De finale verkoop zal worden gehouden op 7 februari a.s.

Zwaantje en haar man waren dus blijkbaar niet alleen boeren, maar zij ontgonnen ook veen.

Johannes en Zwaantje kregen de volgende kinderen:

- **Anna Bronsema**, geboren op 2 juni 1773 (gedoopt op 15 juni 1773) in Nieuwe Pekela, overleden op 23 juni 1844 in Stadskanaal, mijn voorouder.
- Hindriklyn Bronsema, geboren op 12 februari 1775 in Nieuwe Pekela. Getrouwd op 17 januari 1798 in Nieuwe Pekelamet Roelf Roelfs Panneman/Panman, geboren op 8 oktober

1773 in Veendam, overleden op 16 maart 1851 in Nieuw-Buinen, zoon van Roelf Wichers Panman en Grietje Jans Noltens. Roelf trouwde (2) met Hinderkien Egberts Deiter en (3) op 27 november 1830 in Nieuwe Pekela met Jantje Stoffers Mulder.

- Jannes Bronsema, geboren op 10 oktober 1777 in Nieuwe Pekela.

Anna Bronsema en Klaas Jans Benes/Benus

Hun oudste dochter Anna werd geboren op 2 juni 1773 (gedoopt op 15 juni 1773) in Nieuwe Pekela; zij stierf op 23 juni 1844 in Stadskanaal. Zij trouwde op 26 augustus 1792 in de kerk van Veendam met Klaas Jans Benes/Benus, geboren op 11 juni 1771 (gedoopt op 16 juni) in Veendam, overleden op 10 juni 1849 in Nieuw-Buinen, achtste kind van Jan Benes Benen en Elizabeth Jacobs Seven/Zeven, die in februari 1749 in Veendam zijn getrouwd.

Klaas Jans Benes/Benus moet een tamelijk welvarend man zijn geweest. Hij was landbouwer, veeneigenaar en veengebruiker en vervulde in zijn woonplaats Veendam verschillende functies. Zo was hij in 1808 dorpsvolmacht, in 1811 zetter der grondbelasting en in 1812 lid van de raad der municipaliteit. Klaas Jans Beenen behoorde tot één van de 100 hoogstaangeslagenen van Veendam.⁷

Zetter der belastingen

In 1806 werd in Nederland een nieuw belastingstelsel ingevoerd. Vanaf toen golden in alle provincies, steden en dorpen dezelfde belastingen, die op dezelfde voet en tegen dezelfde tarieven werden geheven. Er werd een nationale belastingdienst opgericht die tot taak had de belastingen te heffen en te innen. In 1808 werd bepaald dat in elke gemeente een college van zettters moest worden opgericht dat in samenwerking met de inspecteur de omslag van de vooraf vastgestelde gemeentelijke grondbelastingsschuld over de grondeigenaren moest vaststellen. Vanaf 1813 behoorde ook het vaststellen van de personele belasting tot hun taak.

Tot zettters werden belastingplichtige ingezetenen benoemd die goed op de hoogte waren van de plaatselijke situatie en van de persoonlijke omstandigheden van de belastingsschuldige. Iedere zetter kreeg een deel van het grondgebied van de gemeente toegewezen en was voor zijn sectie verantwoordelijk voor het omslaan van de grondbelasting over de grondeigenaren en het vaststellen van de verschuldigde personele belasting. Hij deed dat in samenwerking met de inspecteur van de directe belastingen en de plaatselijke ontvanger.

In 1814 werd hij officier (luitenant) van het zevende bataljon landstorm. Deze landstorm werd opgericht nadat op 20 december 1813 het Reglement van algemeene Volkswapening, Landstorm en Landmilitie werd uitgegeven. Alle weerbare mannen, tussen de 17 en 50 jaar oud, dienden zich te organiseren in bataljons ter verdediging van de eigen omgeving; er werd geen uniform voorgeschreven, maar iedereen diende een groene tak met bladeren op de hoed te dragen als kenmerk. Alleen degenen die de exercitie goed beheersten mochten een soort uniform en/of

⁷ J.H. Boon. 2001. De nakomelingen van Bene Claassen en Geesjen Meinen. *Gens Nostra* 56: 241-260.

uitrusting krijgen. Voor een luitenant gold als rangonderscheidingsteken een oranjeband om de bovenarm met twee (eerste-luitenant) of een (tweede-luitenant) gouden strepen.

Landstormmannen dienden hun eigen wapens mee te nemen; ingeval geen wapens voorhanden waren, werden pieken uitgereikt. Naast de piek of de jachtbuks diende elke man een 'zijdgeweer' mee te nemen, te weten een sabel of kleine bijl, en een stuk gereedschap voor het verrichten van graaf- en belegeringswerkzaamheden. Tijdens de bevrijdingsoorlog van 1813-1814 namen de landstorbataljons veelvuldig deel aan het belegeren van Franse garnizoenen. Of Klaas Jans daaraan ook heeft deelgenomen is niet bekend.

Op 16 mei 1792 kocht hij voor f 2500 een plaats in Ommelandervijk van zijn vader, met voor f 5000 nog een heerd van 20 deimt (10 hectare) aldaar. In 1653 wilden een aantal ondernemende jonkers uit de Ommelanden hun geluk beproeven in de *wilde venen* en zij begonnen met het graven van de Ommelandervijk. De aanleg van de wijk was echter een vrij moeizaam proces. Pas in 1819 werd Nieuwe Pekela bereikt. De stad Groningen wilde het gebied ontginnen en besloot tot het graven van het Stadskanaal. In 1765 was men begonnen met het graven en het uitgeven van huisplaatsen aan de noordoostzijde van het diep. In 1787 liet de Stad twaalf stenen huisjes langs het kanaal bouwen. De turfopbrengsten bepaalden hoe snel de graafwerkzaamheden vorderden. Men verwachtte ieder jaar 100 roeden (ca 400 meter) te kunnen graven. In 1771 waren de gravers gevorderd tot 1500 meter, wat dus minder voorspoedig was dan verwacht.⁸

⁸ <https://bit.ly/2SbwitB>

In 1809 wordt hij vervener genoemd. Op 11 mei 1810 verwerft hij samen met anderen de helft van een huis en een schuur in de zogenaamde 1500 roeden van het Stadskanaal en het recht van vergraving van het veen op de 1500, 1600, 1700 en 1800 roeden, alles in de gemeente Wildervank.

In mei 1810 verkopen de erven Douwe Douwes enerzijds en Hindrik Ebels anderzijds, gezamenlijke eigenaren, voor 1128 gulden, vijf stuivers en vier duiten aan Klaas Jans Benen *'en compagnie*, - een behuizinge en schuur staande in de zogenaamde 1500 roede aan het Stadskanaal onder de Wildervank thans door Jurjen Berends Knip en vrouw wordende bewoond, zijnde Stadsgrond etc. en voorts de turf in de 1600 en 1700 roeden gegraven wordende tot op de voorgenoemde tijd (bloeimaand 1811) door hen onder het genot van de gewone dagloone te laten bearbeiten, zijnde dezelve behuizinge egter totnogtoe met geen nummer voorzien veel nummer met schoorsteengeld bezwaard.'

In 1821 schonk de stad Groningen een stuk grond voor de bouw van een eerste hervormde kerk in het nieuw ontgonnen gebied. In 1829 werd koninklijke goedkeuring verkregen voor de bouw van de kerk, tevens schonk Willem I een bedrag van f 4.000 als bijdrage in de stichtingskosten. In 1830 kwam de kerk gereed. Op 31 oktober van dat jaar werd de kerk ingewijd door de consulent ds. A. Oomkens met een preek over Psalm 122:1. De kerk werd gebouwd op een vierkante plattegrond en bood plaats aan 500 tot 600 kerkgangers. De toren van de kerk werd pas veel later, omstreeks 1850, tegen de westgevel van de kerk gebouwd. De eerste kerkvoogden van de nieuwe hervormde gemeente te Nieuw Stadskanaal waren Wubbe Jans Hiskes, Klaas Jans Benes en Egbert Uniken.⁹ De eerste predikant was de 25-jarige Jan Sonius Swaagman, die daarvoor al vier jaar in Yhorts bij Meppel had gestaan.¹⁰

⁹ Volgens schrijven van burgemeester De Weerd van Nieuwe Pekela, d.d. 23 mei 1829.

¹⁰ <https://bit.ly/36l5Gyg>

De Semsstraatkerk in Nieuw-Stadskanaal rond 1900.

Al in 1816 had de toenmalige rentmeester der stadsvenen jonkheer dr. mr. Willem Jacob Wichers, het bestuur van de stad Groningen gewezen op het feit dat bewoners langs het kanaal voor het begraven van hun dierbaren aangewezen waren op begraafplaatsen die wel op anderhalf uur gaans lagen. Op zijn advies koopt de Stad een stuk van een al verpachte veenplaats van Klaas Jans Beenes voor 100 gulden, waarbij de verkoper gelijk 20 graven reserveert. Plan is om bij de begraafplaats een stellage te bouwen met een overbodige klok van Klooster Ter Apel om de doden te beluiden. Maar het kan makkelijker. Men hangt de klok op het dak van de in aanbouw zijnde Oosterschool, aan de andere kant naast de begraafplaats. Het schoolhoofd wordt belast met het delven van graven en onderhoud van het geheel. Later krijgt de luidklok een waardiger plek. In 1850 krijgt de Semsstraatkerk namelijk zijn toren en een ingang aan de kanaalzijde. Vanaf dat moment luidt er een klok vanaf de toren.¹¹

In de jaren 1832-1850 werden voor de aanleg van het Stadskanaal vanaf de Tweede Afdraai tot de Mussel-Aa negentien splittingen uitbesteed met ieder een lengte van 31 roeden en de laatste splitting met een lengte van 66 roeden. De uitbesteding van de vergraving van de derde splitting, op 26 maart 1835, werd gegund aan de laagste bieder, Klaas Jans Benus, voor 850 gulden.

Rond 1830 heeft hij met anderen een huis en erf met 12 bunder heide in sectie E. In Veendam heeft hij in 1818 totaal 86 deimt, waarvan 3 deimt veen en 38 deimt dalgrond. In Nieuwe Pekela heeft hij dan 45 deimt veen en dalen.¹²

Op 27 augustus 1838 werden tweederde aandelen in twee veenplaatsen, gelegen onder Veenhuizen (Onstwedde) op de Zijstukken, no 7 en 14 van Klaas Jans geveild. Al eerder dat jaar, op 15 juni, ging een aangekondigde verkoop van vaste goederen van Klaas Jans en zijn vrouw in Stadskanaal, om

¹¹ <https://bit.ly/349Be7G>

¹² <https://bit.ly/3n4PuY5>

bijzondere redenen, tot nadere aankondiging niet door. Wat die bijzondere redenen waren is niet duidelijk.

Anna en Klaas kregen de volgende kinderen:

- **Elisabeth Klaassens Benes**, geboren op 15 januari 1794 in Veendam, overleden op 20 december 1875 in Zandberg (Odoorn), mijn voorouder.
- Johannes Klaassens Benes (koopman), geboren op 9 april 1796 in Veendam, overleden op 6 juni 1856 in Nieuw Buinen. Getrouwd met Jakobje Roelfsema, geboren op 14 november 1794, overleden op 31 oktober 1862 in Nieuw-Buinen, dochter van Riemt Roelfsema en Meike Scrage. Uit dit huwelijk:
 - Maïke Benes, geboren op 14 september 1829 in Nieuwe Pekela.
 - Elisabeth Benes, geboren op 1 maart 1832 in Nieuwe Pekela.
 - Annechien Benes, geboren op 4 juni 1835 in Nieuwe Pekela.
 - Klaas Benus (vervener), geboren op 9 april 1836 in Nieuwe Pekela.
 - Jantien Jacoba Benes, geboren op 3 oktober 1861 in Nieuw-Buinen (Borger).
- Jan Klaassens Benes, gedoopt op 10 juni 1798 in Veendam.
- Jan Klaassens Benes, gedoopt op 19 januari 1800 in Veendam.
- Jakob Klaassens Benes, geboren en gedoopt op 6 juni 1802 in Veendam, overleden op 9 augustus 1871 in Nieuw-Buinen. Getrouwd op 1 juli 1835 in Nieuwe Pekela met Jantje Alberts Altona, geboren op 27 januari 1815 in Nieuwe Pekela, dochter van Albert Geerts Altona (bakker) en Trientje Bos.
- Swaantje Klaassens Benes, gedoopt op 15 september 1805 in Veendam.
- Hendrik Klaassens Benes (koopman, grutter, bakker), geboren op 18 juni 1808 (gedoopt op 26 juni 1808) in Veendam, overleden op 2 juni 1875 in Stadskanaal. Getrouwd op 24 november 1831 met Arnoldina van der Laan, geboren op 29 oktober 1810 in Scharmer (Slochteren), overleden op 6 juni 1881 in Stadskanaal, dochter van Wilhelmus van der Laan en Eltje Hindriks. Uit dit huwelijk:
 - Maria Benes, geboren op 8 september 1832 in Stadskanaal, overleden op 14 november 1913 in Stadskanaal.
 - Adamus Oomkens Benes (bakker), geboren op 7 september 1834 in Stadskanaal, overleden op 21 mei 1877 in Stadskanaal. Ongehuwd.
 - Anna Benes, geboren op 16 januari 1837 in Stadskanaal, overleden op 12 december 1858 in Stadskanaal. Ongehuwd.
 - Wilhelmina Klasina Benes, geboren op 8 mei 1839 in Stadskanaal, overleden op 28 mei 1839 in Stadskanaal.
 - Klaas Benes, geboren op 5 mei 1840 in Stadskanaal.
 - Wilhelmina Benes, geboren op 15 november 1841 in Stadskanaal, overleden op 28 mei 1858 in Stadskanaal.
 - Elina Benes, geboren op 20 december 1843 in Stadskanaal (Wildervank), overleden op 26 januari 1895 in Musselkanaal.
 - Jan Benes (brievenbesteller), geboren op 10 januari 1846 in Stadskanaal (Wildervank), overleden op 15 maart 1922 in Wildervank. Getrouwd (1) op 15 maart 1873 in Onstwedde met Jannette Frielink, geboren in 1849/40 in Vlagtwedde,

dochter van Bernardus Johannes Frielink (rijkscommies) en Jansje Ingwersen en (2) op 29 juni 1893 in Borger met Sietske Vogelzang, dochter van Pieter Sipkes Vogelzang (rijksveldwachter) en Grietje IJkes Groen. Zowel met Jannette als met Sietske kreeg hij vijf kinderen.

- Johannes Benes (timmerman), geboren op 5 januari 1848 in Wildervank, overleden op 23 augustus 1913 in Musselkanaal. Getrouwd op 30 april 1875 in Onstwedde met Barbera de Groot, geboren op 9 oktober 1850 in Nieuwe Pekela, overleden op 14 juli 1919 in Musselkanaal, dochter van Geert Hendriks de Groot (schipper) en Derkjen Hindriks Kuiper.
- Margaretha Geertruida Benes, geboren op 2 maart 1850 in Stadskanaal. Getrouwd op 10 mei 1873 in Onstwedde met Petrus Leutscher (koopman), geboren op 6 juni 1847 in Diever, zoon van Berend Leutscher en Baudewina Jacobus Oosterbaan.
- Jakob Benes (arbeider), geboren op 14 mei 1852 in Stadskanaal, overleden op 25 september 1878 in Stadskanaal.

Elisabeth Klasens Benes/Benus

Hoewel Elisabeth trouwde met een telg uit een welvarend boeren geslacht, Popke Kornelis Wigboldus, lijkt hij er toch op dat de welstand in de volgende generaties langzaam afnam tot Geert Meendering (echtgenoot van Elisabeth de Vries, kleindochter van Popke Kornelis Wigboldus) waarschijnlijk gerekend kon worden tot de kleinere boeren.

Elisabeth Klasens Benes werd geboren op 15 januari 1794 in Veendam als oudste kind van Klaas Benes en Anna Jans Bronsema. Zij stierf op 20 december 1875 in Zandberg (Odoorn).

Zij trouwde (1) op 19 augustus 1814 met Doeke Harms Bosker/Bosscher¹³, geboren op 4 april 1795 in Zuidbroek (gedoopt op 12 april), overleden bij Terschelling in juni 1817¹⁴ (vergaan met zijn schip), zoon van Harm Deddes Bosscher (provinciaal deurwaarder) en Frouke Doekes Mellema. Met hem had zij een zoon Harmannus (veengebruiker), geboren op 19 november 1814, getrouwd met Jantje Hindriks Spier.¹⁵

Nakomelingen van Elisabeth en Doeke

Harmannus Doekes Bosscher, geboren in Veendam op 17 november 1814 (veengebruiker), overleden in Stadskanaal (Wildervank) op 29 augustus 1867. Hij trouwde in Wildervank op 14 mei 1839 met Jantje Hindriks Spier, geboren in Nieuwe Pekela op 18 oktober 1819 (landbouwster), overleden in Stadskanaal op 18 april 1888, dochter van Hindrik Harms Spier (koopman te Stadskanaal) en Marchien Renses Sjoerdsma. Uit dit huwelijk

¹³ Zie ook het artikel over Deddo Harms Bosscher, broer van Doeke.

¹⁴ Eind december 1827 staat er in de Groninger courant dat op 12 januari 1828 op verzoek van de weduwe en de erven van Doeke Harms Bosscher, ten overstaan van het vredegerecht van het kantoor Veendam, een halve stadsveenplaats, gelegen op no 35 achter het schoolgebouw aan het Stads Kanaal, onder Wildervank zal worden geveild. De vraag is of deze Doeke Bosscher 'onze' Doeke is en of de verkoop te maken heeft met het feit dat zijn dood nooit officieel vastgesteld kon worden, omdat hij op zee verdronken is.

<https://bit.ly/4bWA2qg>

¹⁵ <http://vermij.net/genealogie/bosker/gegevens/Vlief-doekeharmbosscher.html>

- Doeko Harmannus, geboren op 22 juli 1840 in Stadskanaal, overleden op 3 maart 1848 in Stadskanaal.
- Hendrik Bosscher (vervener), geboren op 15 april 1843 in Stadskanaal, overleden op 6 december 1910. Hij trouwde in Gieten op 14 november 1878 met Johanna Nijenhuis, geboren in Gieten op 23 november 1846, overleden in Groningen op 4 maart 1919, dochter van Jan Nijenhuis, landbouwer te Gieten, lid van Provinciale Staten van Drente (1850-1864), wethouder van Gieten (1851-1864), en Geesje Meijering. Uit dit huwelijk:
 - Jantine Harmanne Bosscher, geboren op 7 januari 1880 in Stadskanaal, overleden in 's Gravenhage op 24 december 1958.
 - Jan Bosscher, geboren op 24 september 1881 in Stadskanaal, overleden op 3 december 1881 in Stadskanaal.
 - Gesine Johanna Bosscher in Stadskanaal, geboren op 6 januari 1883, overleden in Assen op 1 augustus 1950.
 - Hermine Marchiena Bosscher, geboren op 7 november 1884 in Stadskanaal, overleden in Bloemendaal op 27 november 1935. Zij trouwde in Groningen op 20 december 1911 met Jan Arnoldus de Groot, geboren in Asperen op 7 februari 1885, aannemer, overleden in Bloemendaal op 12 april 1945, zoon van Cornelis de Groot (aannemer) en Seijke Kleijn.
 - Jeannette Harmanna Bosscher, geboren op 30-8-1886 in Stadskanaal, overleden in Assen op 23-8-1950.
 - NN Bosscher, geboren/overleden op 11 december 1888 in Stadskanaal.
 - Harmannus Jan Bosscher, geboren op 2 maart in Stadskanaal, overleden op 6 maart 1890 in Stadskanaal.
- Marchien Bosscher, geboren op 21 januari 1846 in Stadskanaal, overleden op 5 oktober 1848 in Stadskanaal.
- Doeko Bosscher (landbouwer), geboren op 1 juli 1848 in Stadskanaal, overleden in Assen op 9 december 1901. Hij trouwde in Wildervank op 26 februari 1873 met Hillegonda van der Wal, geboren in Wildervank op 18 maart 1853, overleden in Assen op 8 augustus 1906, dochter van Jan Roelfs Hessels van der Wal (koopman, landbouwer) en Aaltje Hindriks Spier. Uit dit huwelijk:
 - Jantina Bosscher, geboren op 20 april 1873 in Stadskanaal, overleden in Stadskanaal op 12 juni 1873.
 - Aleida Tjetskelina, Bosscher, geboren op 21 maart 1874 in Stadskanaal, zonder beroep, woonde in 's Gravenhage (1944), ongehuwd, overleden in 's Gravenhage op 20 februari 1944.
 - Harmannus Bosscher, geboren op 24 september 1875 in Stadskanaal, doctor in de oude letteren (1911), ongehuwd, overleden in 's Gravenhage op 9 maart 1939.
 - Jantina Marchien Bosscher, geboren op 15 februari 1877 in Stadskanaal, overleden in Amersfoort 16 maart 1905, begaven in Assen. Zij trouwde in Assen op 10 mei 1900 met Hendrik Ritsma, geboren in Franeker op 24 april

1873, overleden in De Bilt op 14 december 1952, zoon van Albertus Ritsma en Trijntje Feugen. Hendrik troude (2) met Anna Maria Brouwer.

- Rense Bosscher, geboren op 27 april 1878 in Stadskanaal (vervener), overleden in Musselkanaal (gem. Onstwedde) op 7 oktober 1954.
- Margine Teunisje Bosscher, geboren op 6 april 1880 in Stadskanaal, overleden in 's Gravenhage/Scheveningen op 30 maart 1915.
- Afiena Hillegonda Bosscher, geboren op 27 januari 1882 in Stadskanaal, overleden op 3 augustus 1932.
- Hendrik Bosscher, geboren op 19 augustus 1883 in Stadskanaal, overleden in Arnhem op 18 februari 1952. Hij trouwde in Amsterdam op 30 augustus 1916 met Catharina Antonia Alida le Roux, geboren in Assen op 27 oktober 1892, overleden na 1952, dochter van. Carel Toscaan le Roux (tekenaar bij het kadaster) en Hermanna Maria Tiddens. Uit dit huwelijk:
 - Doeko Hermannus Bosscher, geboren in 1916/1917 (assistent dansleraar), overleden in Arnhem op 19 februari 1980. Hij trouwde op 1 april 1939 met Johanna Velemans, geboren op 9 maart 1914, overleden in Arnhem op 29 mei 1999, dochter van Arnoldus Velemans en Maria Basten.
- Janette Roelfina Bosscher, geboren op 4 juni 1886 in Stadskanaal, overleden in Amersfoort op 11 oktober 1965. Zij trouwde in 's Gravenhage op 7 augustus 1913 met Johannes Friedrich Kröner (leraar scheikunde, directeur HBS), geboren in Rotterdam op 3 april 1880, overleden in 's Gravenhage op 18 (16) november 1950, zoon van Berhard Heinrich Kröner en Emilie Louise Sophie Huss.
- Marchien Bosscher, geboren op 12 oktober 1851 in Stadskanaal, overleden in Groningen 12 op september 1918 (begraven in Stadskanaal).
- Teunisje Bosscher, geboren op 13 april 1856 in Stadskanaal, overleden in Groningen op 2 januari 1936 (begraven in Stadskanaal).
- Harmannus Bosscher, geboren op 16 juli 1860 in Stadskanaal (vervener in de Valthervenen), overleden in Groningen op 2 februari 1932.

Elisabeth trouwde (2) op 20 december 1823 in Nieuwe Pekela met Popko Kornelis Wigboldus, gedoopt op 13 december 1793 in Loppersum, overleden op 22 maart 1855 in Horst, zoon van Kornelis Popkes Wigboldus en Wipke Freerks Vos. Popko was pelmolenaarsknecht en landbouwer, zijn broer Bonne was bierbrouwer.

Zwaantje Wigboldus

Zwaantje Wigboldus werd geboren op 10 november 1834 in Roswinkel. Zij stierf op 3 mei 1872 in Mussel. Zij trouwde op 15 oktober 1859 in Onstwedde met Berend de Vries, geboren op 22 april 1837 in Mussel, overleden op 8 augustus 1884 in Onstwedde. Zij kregen vier kinderen, van wie Elisabeth het oudste was.

Op 6 mei 1863 pacht Berend de Vries het grondstuk van Musselweg 17 tot aan de Mussel A voor jaarlijks 16 gulden. Berend koopt voor 300 gulden een stuk grond van Johannes Dieselkamp. In de akte lezen we dat het gaat om hooi- en bouwland. Hierop wordt vrij spoedig een huis gebouwd.

Na het overlijden van Berend verkopen zijn kinderen op 1 mei 1885 de onroerende goederen. Ook zijn bezit op Musselweg 17 komt onder de hamer. Voor 350 gulden wordt Derk Haan de nieuwe eigenaar van huis en bekleemde grond.¹⁶

Elisabeth de Vries

Elisabeth de Vries werd geboren op 22 januari 1860 in Horsten en stierf op 4 juli 1891 in Zuidveld. Zij trouwde met landbouwer Geert Meendering, geboren op 6 september 1855 in Zuidveld, overleden op 16 augustus 1927 in Zuidveld.

Zwaantje Meendering

Zwaantje Meendering werd geboren op 22 maart 1884 in Zuidveld en stierf op 18 mei 1954 in Emmen. Zij trouwde op 35-jarige leeftijd op 24 januari 1920 in Vlagtwedde met machinist, Derk Kemper, 33 jaar, die toen al acht kinderen had.

Geertje Kemper

Geertje Kemper, mijn moeder, werd geboren op 26 januari 1926 in Laude en overleed op 23 mei 2011 in De Horst in Emmen. Geertje stierf, net als haar moeder aan longkanker.

Albert van der Kaap

Albert van der Kaap werd geboren op 15 oktober 1951 in Emmen.

¹⁶ <https://bit.ly/2HzXoZ5>

Bijlage: Om het moeilijk te maken

In een artikel over de voorouders van Bernardt ten Veenhuis Bronsema schreef ik:

Wie onderzoek doet naar de voorouders van Bernardt ten Veenhuis Bronsema, de man van Anna Grimminga, zal verbaasd zijn over hun (achter)namen. Deels komt dat natuurlijk omdat zij leefden in een tijd dat niet iedereen over een achternaam beschikte en men patroniemen gebruikte om duidelijk te maken om wie het ging, maar deels komt dat ook omdat zij de achternaam kregen van of ontleenden aan hun moeder.

Ter illustratie van een en ander hier nog iets over de voorouders van de man van een zus van Bernardt, Gartina.

Gartina Catharina Mennes werd gedoopt op 16 augustus 1691 in Vlagtwedde en trouwde op 16 juni 1709 (huwelijkscontract, 15 juni) in Vlagtwedde met Remcke Mennes Liefstingh van Weende, zoon van Geertien Liefstingh. Zij kregen in ieder geval twee kinderen, Peeternelle Mennens, gedoopt op 6 juni 1710 in Vlagtwedde en Pieter Mennens, gedoopt op 25 november 1714 in Vlagtwedde.

Een broer van Remcke Mennes Liefstingh is bekend onder de naam Albert Mennes Eemsingh. Hij draagt de naam Eemsingh omdat hij na zijn huwelijk op 14 november 1706 in Vlagtwedde met Frerickien Frericks Eeuwsingh, dochter van Frerick Jans Eefsinck en Geertruit Luringh, gaat wonen in de erfelijke behuizing van zijn ouders, het Eemsingh in Weende.

Frerick Jans Eefsinck

Frerick Jans Eefsinck was een zoon van Jan Wubbes op 't Eefsinck, de zoon van Wubbe Abels. Jan trouwde met Gepcke Frericks Eefsinck en ging dus blijkbaar boeren op het Eefsinck.

Gepke Frericks Eefsinck

Gepcke Frericks Eefsinck was een dochter van Frerick Harms Eefsinck en Lucke Geerts Stroedingh. Frerick Harms was een zoon van Harmen Boeles Eefsinck en Hermeken Imelts Wilts. Hermeken Imelts Wilts was een dochter van Imel Wilts en Swantke Wilts. Swantke Wilts werd in 1589 verband op de Geselberg in Wedde (zie het artikel over haar).

Albert was een zoon van Menne Berents Liefstingh, die een zoon was van Berent Johannes Kelbergen op 't Liefstingh en Dedde Mennes Liefstingh.

Albert en Frerickien hadden een dochter, Geertruid Alberts Eemsingh, gedoopt op 18 december 1707 in Vlagtwedde, overleden in februari 1744 in Weende. Geertruid trouwde op 7 september 1731 in Vlagtwedde Jan Reints Nanningh, gedoopt op 3 augustus 1704 in Onstwedde en overleden in Weende. Hun zoon heette echter geen Nanningh, maar Freerck Jans Eemsingh, gedoopt op 31 augustus 1738.

